

ลลิตตะเลงพ่าย

ครุเมธาวี ทองคุ้ม



บทอาขยานหลัก ไคลงลีลภาพ

หลบ

เบื่องนนันทนาถผู้

เบี่ยงพระมาลาผืน

หมวก

ศัตรารุทธอรนท

เพราะพระหัตถ์หากป้อง

สยามินทร์

ผู้เป็นใหญ่
แห่งสยาม

ห่อนพ้อง

ถูถูก องค์เอย

ปิดด้วยขอทรง



พาหะ, ผู้แบก

บทอาชยานหลัก ไคลงลีลภาพ

เอี้ยวหลบ

บัดมมงคล **พาหะ** ให้

ผู้เป็นใหญ่

ทวารดี

ย่อจาก

กรุงเทพ

ทวารวดีศรี

อยุธยา

แวง เหวี่ยงเบี่ยงเคี้ยวสะบัด

ตกใต้

เข้ารบคดุกคดี

อกคดุกพลก เวยงัด

งาช้าง

เบนบ้ายหงายแขนให้

คอด **คช** เค็กแฮ

ท่วงท้อทถอย



พลา

บทอาขยานหลัก ไคลงลีลภาพ

พลอย **พลา** เพี้ยกถ้ำท่าน ในรณ

บัตราขฟ้าดแสงพล -

พลาทำ
* โท โทษ

พ่ายพื่อน

พระเดชพระแสงดงดล

เผด็จคู่ เข็ญแฮ

ถนดพระองศา **ช่อน**

ค่อน = มากกว่า
* โท โทษ

ขาดด้าวโดยขวา



บทอาขยานหลัก ไคลงลีลภาพ

อรารานร้าวแยก
เอนพระองค์ลงทบ
เหนือคอคชชอนชบ
วายข้าวม์ลัดสน

ยลสยบ

ท้าวเดิน

ล้ม, ทบ

สังเวช

สุฟ้าเสวยสวรรค์



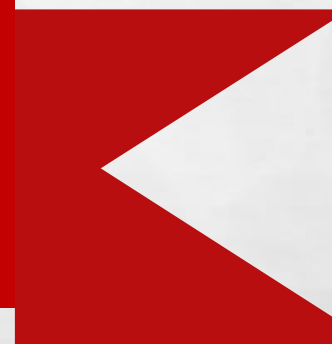
ลลิตตะเลงพ่าย

ลลิต คาประพันธ์รูปแบบหนึ่งประกอบด้วยโคลงและร่าย
ตะเลง หมายถึง มอญ รวมพม่าเพราะยึดมอญได้

พ่าย หมายถึง แพ้

วรรณคดีประวัติศาสตร์★เฉลิมพระเกียรติพระนเรศวรมหาราช

ลักษณะคาประพันธ์



ลักษณะคำประพันธ์

ลิลิตสุภาพ

= ไคลง + ร่าย
ไคลงสองสุภาพ ร่ายสุภาพ
ไคลงสามสุภาพ
ไคลงสี่สุภาพ



၁။ နှစ်

๑ บาท มี ๒ พรรค

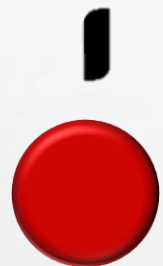
ลักษณะคำประพันธ์

โคลง

กาตาย

ก บ ด

ใช้สระเสียงสั้น



คาเอก

ใช้ “รูป” เอก

อาจใช้กาตายแทนได้



คาโท

ใช้ “รูป” โท

คาใดเป็นกาตาย?

จ้บ พระ หัตถ์ เลียบ ดาบ

ลักษณะคำประพันธ์

คำสร้อย

ใช้เมื่อใจความยังไม่สมบูรณ์ หากความสมบูรณ์ก็ไม่จำเป็น

ซึ่งถ้าใช้สร้อย ในที่ไม่จำเป็น ก็จะทำให้ "รกสร้อย"

* คำสร้อย = คำธรรมดา + สร้อย

เช่น จรีงนา จรีงแฮ ฤาพี

นิยม : พ่อ แม่ พี่ ฤา เทอญ นา แล เอย เฮย บารนี้ฯลฯ

ลักษณะคำประพันธ์

โคลง คาเอกโทษ
รูปเขียนปกติเป็น โท
เปลี่ยนมาใช้รูป “เอก”

เข้า ▶ เค่า

คาโทโทษ
รูปเขียนปกติเป็น เอก
เปลี่ยนมาใช้รูป “โท”

ท่า ▶ ถ่า

ลักษณะคาประพันธ์

คาสุภาพ

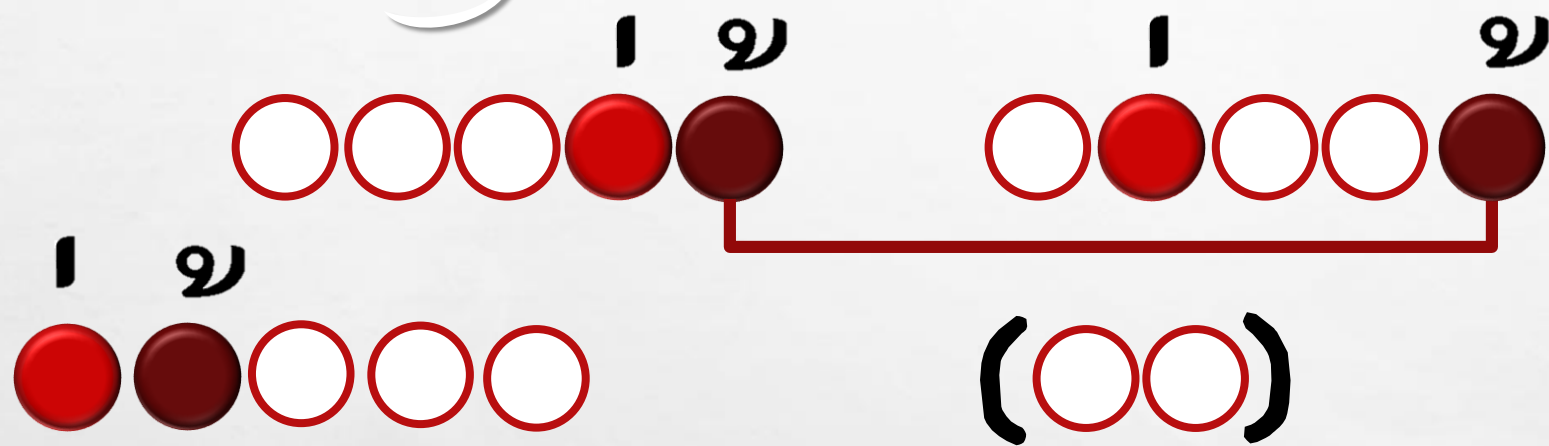
คำอื่น ๆ ในโคลงและร่าย

ไม่ได้บังคับให้ใช้วรรณยุกต์เอกหรือโท

แต่ไม่นิยมใส่รูปวรรณยุกต์ เอกหรือโท

เพราะจะทำให้ผู้อ่านของโคลงเสียไป

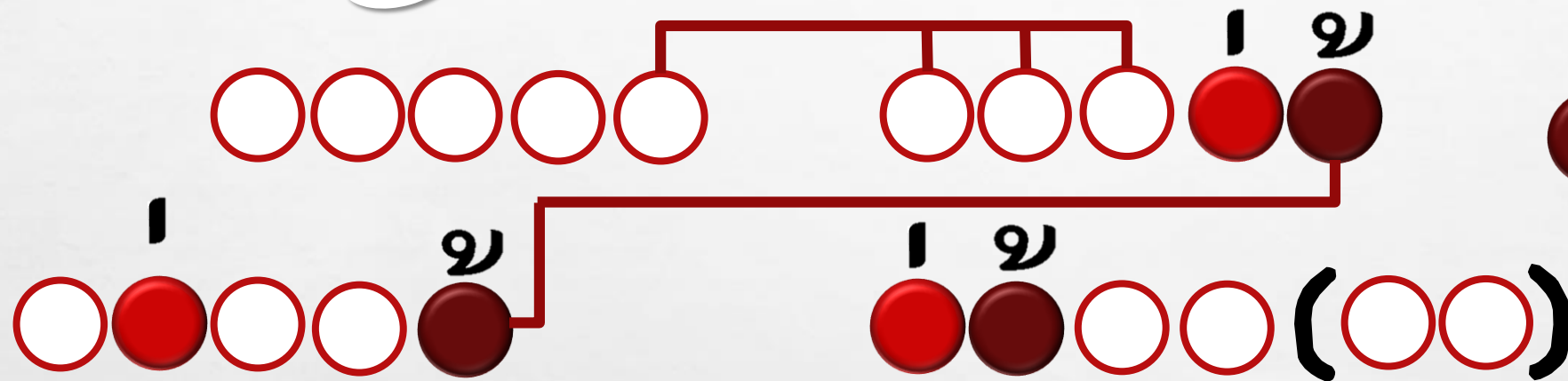
โคลงสองสุภาพ **



เอก ๓
โท ๓

โคลงสองเป็นอย่างไร แสดงแก่กุลบุตรชี้ ๑ บท มี ๓ วรรค
เช่นให้เห็นเลบง แบบนา

โคลงสามสุภาพ



เอก ๓
โท ๓

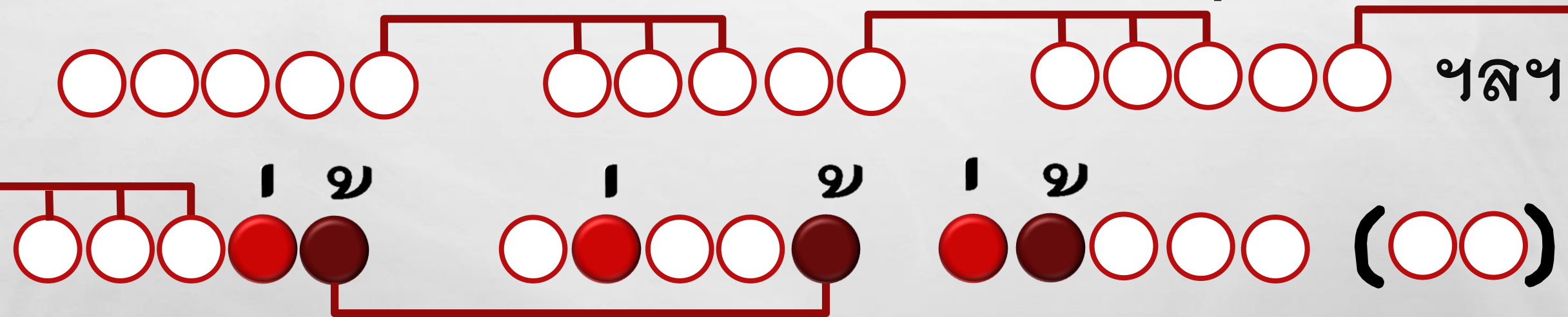
ยลบัญญัติโคลงสาม
กฏตั้งโคลงต้นนั้น

นามระบือชื่อต้น
ท่องไว้จดจำ เทียวนา

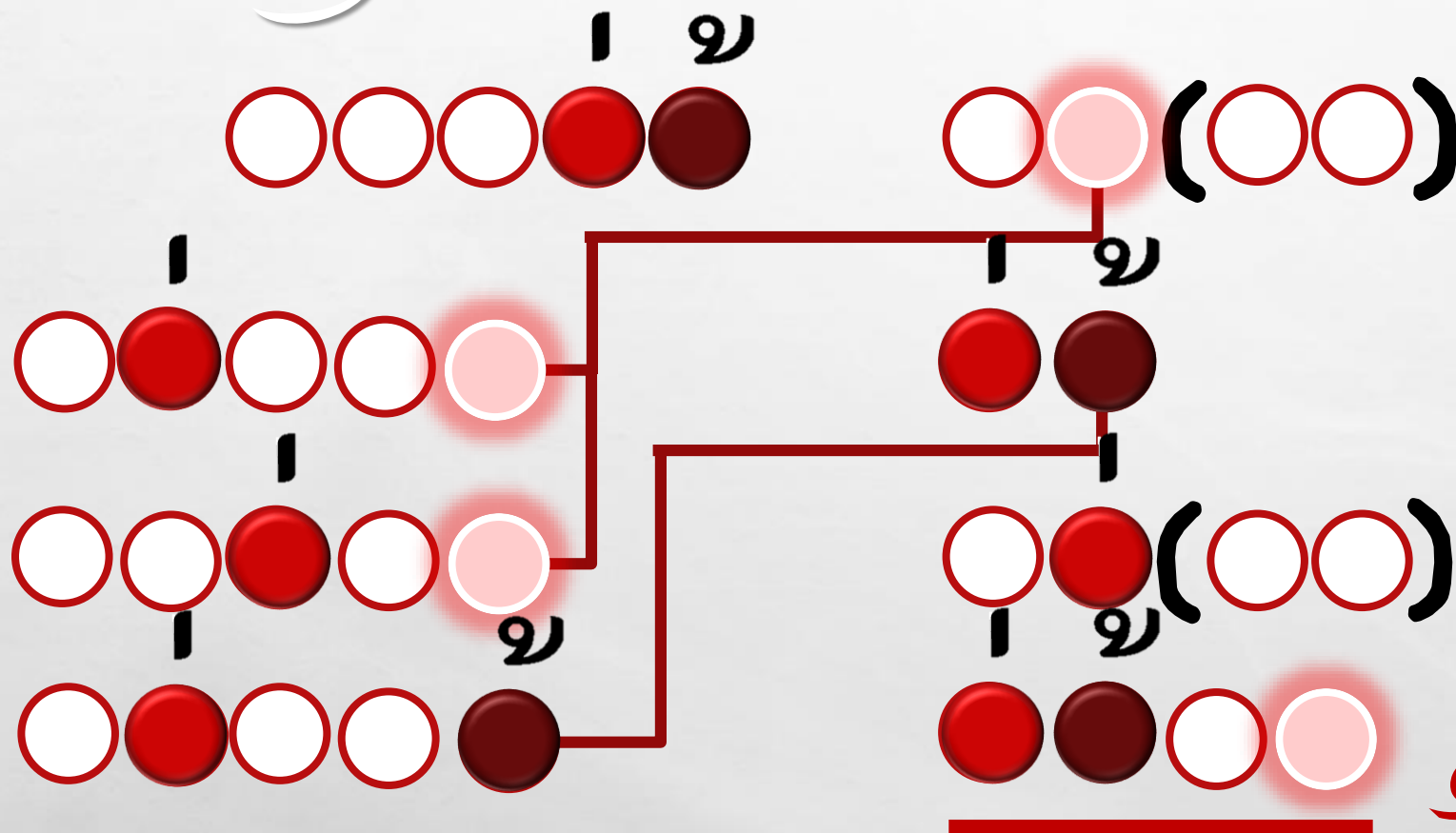
๑ บท มี ๔ วรรค

ลักษณะคาประพันธ์

ร่ายสุภาพ วรรคละ ๕ คา สัมผัสต่อกันไปไม่จำกัด
จบด้วย โคลงสองสุภาพ



โคลงสุภาพ ***



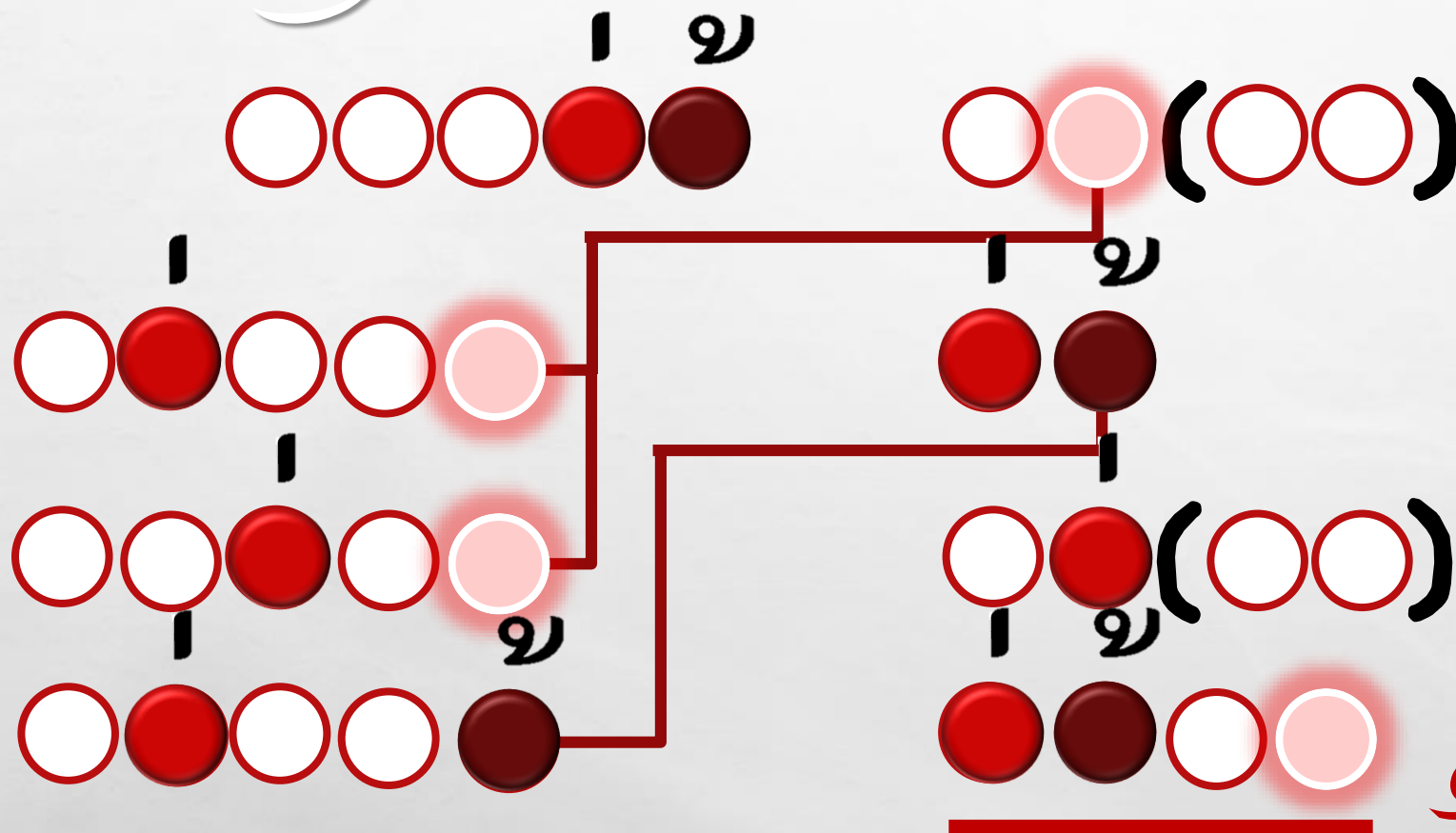
● เอก ๗

● ไท ๔

๑ บาท มี ๔ บาท

๑ บาท มี ๒ วรรค

โคลงสุภาพ ***



● เอก ๗

● โท ๔

๑ บท มี ๔ บาท

๑ บาท มี ๒ วรรค

● เอก ๗ ● โท ๕

เบื่องนั้นนฤนาถผู้

เบี่ยงพระมาลาผืน

ศัตราวุธอรนท

เพราะพระหัตถ์หากป้อง

วิเคราะห์ ไคลงสีสภาพ

สยามินทร์

ห่อนพ้อง

ถูถูก องค์เอย

ปิดด้วยขอทรง

โคลงกระทู้

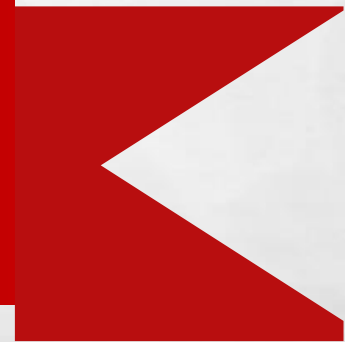
อะ	เพียงเรียงเรียงเรียงร้อย	เรียงความ
แต่ง	บทครรโถงงาม	เจือนแก้ว
โคลง	อัศจรรย์พนม	ปรากฏ
กระทู้	พจนโณงเร้ว	เร่รู้เรียงน้อม๑๑

ตัวอย่างโคลงกระทู้

โคลงกระทู้ ๒ คำ

เพื่อนกิน	สิ้นทรัพย์แล้ว	แทนงหนี
หาง่าย	หลายหมื่นมี	มากได้
เพื่อนตาย	จ่ายแทนชี-	วาอาคม
หายาก	ฝากผีไว้	ยากแก้จักหา
ข้างสาว	หกสอกไซรั	เสียดา
งูเห่า	กลายเป็นปลา	อย่าต้อง
ขันคำ	เกิดบ่ต่า	ตนปู่ ก็ดี
เมียรัก	อยู่ร่วมห้อง	อย่าไว้วางใจ

บทวิเคราะห์



โคลงกระทู้

กรรมหมิ่นนุชิต เชื้อ
ชโนรส มิ่งมหิศร
ศรีสุคต พจนสุนทร
ชัตติยวงศ์ ผจงโอษฐ์ไว้ สัมหล้าอย่าคุ่นย์
กวีวร
เสกให้
เถลิงสักขีนี้ น้า



ผู้แต่ง

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระปรมาภิไธยในรล

ทรงนิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๓๗๕
เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ เสร็จเรียบร้อยแล้ว



พระองค์เจ้าวสุกร

พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ผู้แต่ง

รัตนกวี แห่งรัตนโกสินทร์

พระองค์ได้ทรงนิพนธ์หนังสือต่าง ๆ ไว้เป็นจำนวนมาก
อาทิ โคลงฉันท์เรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ

ลิลิตตะเลงพ่าย กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ ปฐมสมโพธิกถา ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก
และอีกมากมายหลายเรื่องด้วยกัน ที่ล้วนแล้วแต่มีค่ายิ่งในวงการวรรณกรรม

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก)
ได้ประกาศยกย่องเป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมระดับโลก



สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๗ ของกรุงรัตนโกสินทร์

วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ (ย่อพระเกียรติ)

รัชกาลที่ ๓ ได้โปรดให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ **วัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)**

แล้วให้จารึกสรรพวิชาลงบนแผ่นหินอ่อนและนำไปประดับรวมถึงเรื่อง

ลิลิตตะเลงพ่าย เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวร

ดังปรากฏว่า “....เฉลิมพระเกียรติผ่านฟ้า เจ้าจักรพรรดิแผ่นสยาม

สมญานามนฤเบศ นเรศวรนรินทร์”

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) = วัดประจำ ร. ๑

ทั้งยังเปรียบเสมือนเป็น
มหาวิทยาลัยแห่งแรก
ของประเทศ
เนื่องจากเป็นที่รวมจารึกสรรพ
วิชาหลายแขนง



วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) = วัดประจำ ร. ๑



วรรณคดีประวัติศาสตร์

เนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้ใน

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

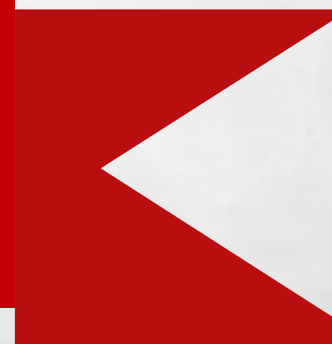
ว่าใน พ.ศ. ๒๑๓๕ พระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรงได้สั่งให้พระมหาอุปราช

(มังกะยอชวา) ผู้เป็นโอรสยกทัพมารุกรานไทย โดยขณะนั้นมี

พระนเรศวรมหาราชเป็นกษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยา

***มีเนื้อหาบางส่วนในลิลิตตะเลงพ่ายที่มาจากจินตนาการของกวี**

สาระสำคัญ



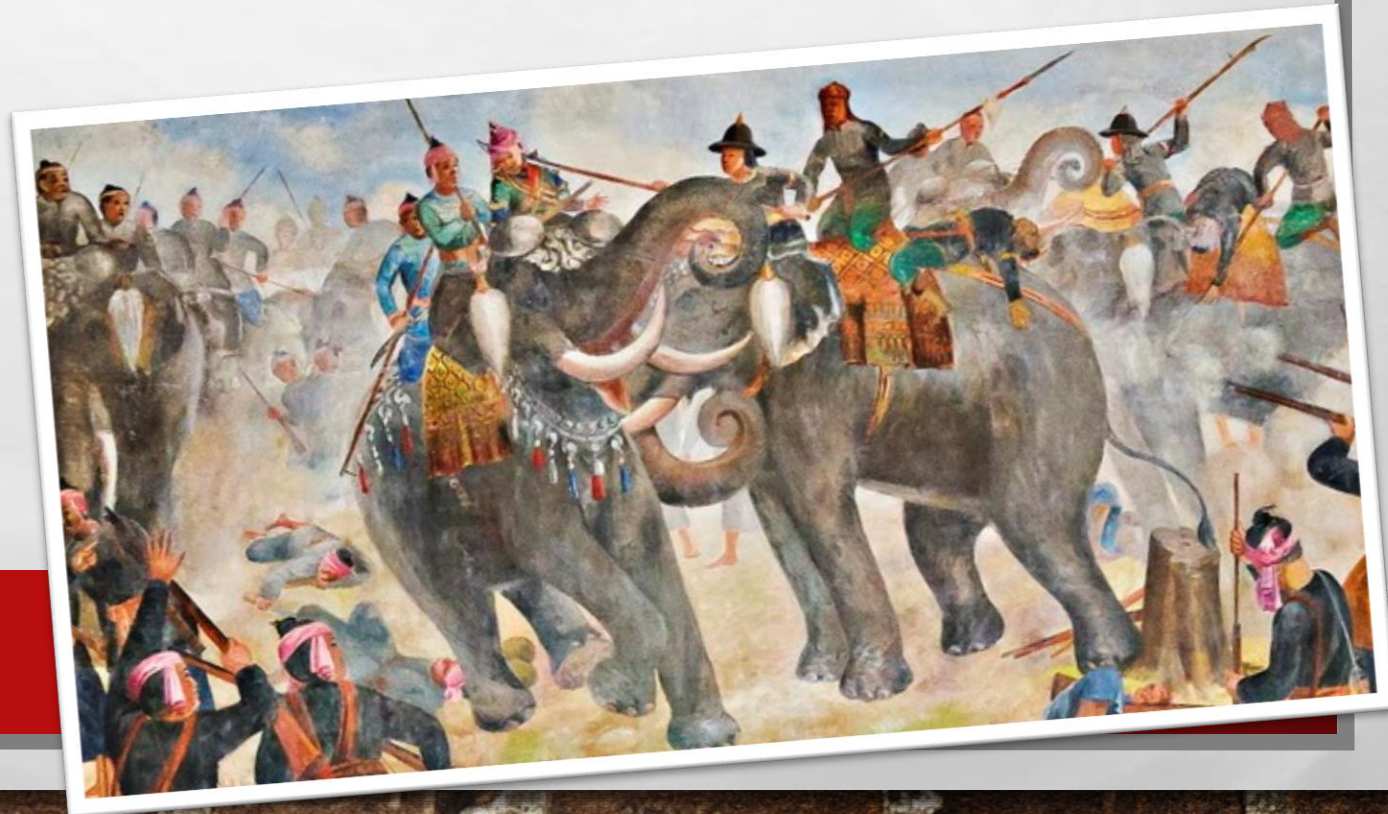
สาระสำคัญ

กล่าวถึงเหตุการณ์ที่บันทึกในพงศาวดาร เมื่อครั้งพระมหาอุปราช

ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา

และได้กระหน่ำยุทธหัตถีกับ

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช





จุดประสงค์

เฉลิมพระเกียรติผ่านฟ้า เจ้าจักรพรรดิแผ่นดินสยาม

เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

วีรกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของไทยที่มีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชาของพม่า





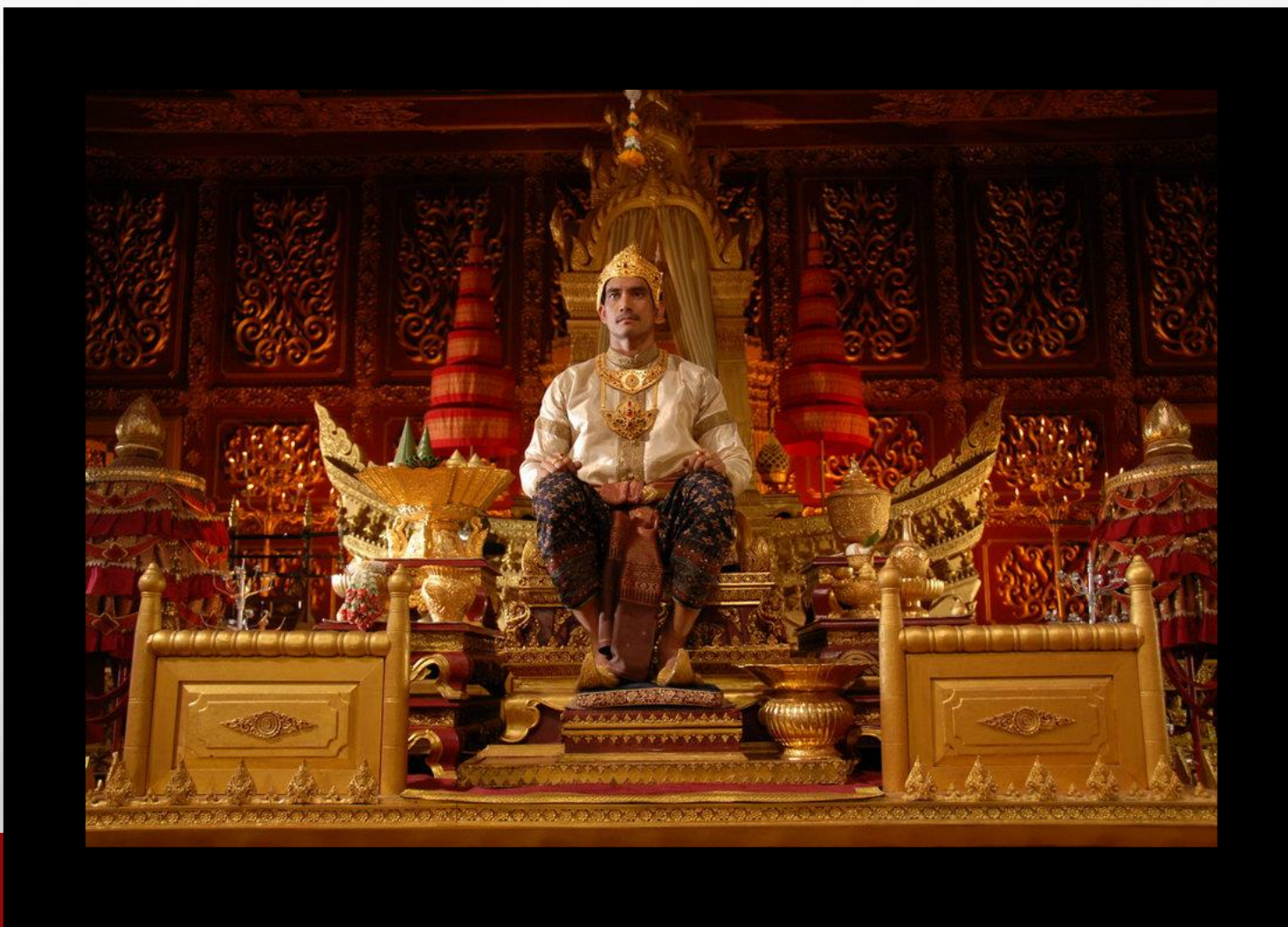
จุดประสงค์

ดำเนินเรื่องแนวเดียวกับ “ลิลิตยวนพ่าย”

สดุดีวีรกรรมพระมหากษัตริย์ เสด็จพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
เนื้อหากล่าวถึงสงครามที่กรุงศรีอยุธยามีชัยเหนือล้านนา (ชวายน)

เกร็ดความรู้ : ลิลิตยวนพ่าย เป็นวรรณคดีสมัยอยุธยา : สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน



ตอนที่ ๑

ร่ายสัพภาพ

ปราบตั้สุกรูเกูลนกลั้ว หัวหันหายกายูกูลาด ดาษเต้มู่ท่งเต้มุดอน
ศรีสวัสดิเดชะ ชนะราชอรินทร ยินพระยศเกริกเกรียง
พม้ามอญพ่ายหนี ศรีอยุธยาสมุยศ พิเศษสุขปาทิง สีวเรียงราชสถาน
เพียงพกแผ่นฟากฟ้า หล้าลมเลื่องชยเซว่ง เกรงพระเกียรติระยอ
สักรูญราชสถิต พิพิธโกศสมบัติ พิพัฒน์โกศสมบรุณ์ พนพิภพ
ฝ่อใจหาวบมิหาญ ลาญใจแกลวบมิกล้า บค้ำอ่าตี๋มออกี่รงค์
ด้นเข้ญ เย็นพิภพดุมทุกข์ สุนกฐบสีมว สีแสนานอุบเกล้า สีสนม
บคงอ่าตมออกฤทธิ ท้าวทวทิตทวเทศ ให้ทุกเขตทุกดาว นาวมกฏ
เฝ้าฝ่ายใน สีพูลไกรเกริกหาญ สีพูลสารสีนุชพ สบศาสตราครเพลิง
มานบ นอมพิภพมานอบ มอบบวบาทวบล อดุลยานุภาพ
เถลิงพระเกียรติฟุ้งฟ้า ลือตรลบแหล่งหล้า โลกถ้วน สดุดี



เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน

เริ่มเปิดเรื่องด้วย

“บทประណามพจน์”

บทนำย่อพระเกียรติพระมหากษัตริย์

กล่าวถึงการเสด็จขึ้นครองราชย์

ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ต่อจากพระมหาธรรมราชา (พระราชบิดา)

ตอนที่ ๑

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน

เหตุการณ์ทางเมืองมอญ

หมายจะมาตีกรุงศรีอยุธยา

เพราะเพิ่งผลัดเปลี่ยนแผ่นดิน



ตอนที่ ๒

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน



พระมหาอุปราชยกทัพ
มากาญจนบุรี

ตอนที่ ๓

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน

สมเด็จพระนเรศวร ทรงปรารภเรื่องตีเขมร



ตอนที่ ๔

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน

สมเด็จพระนเรศวร
ทรงเตรียมการสู้ศึกมอญ



ตอนที่ ๕

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน



สมเด็จพระนเรศวร
ทรงตรวจเตรียมทัพ

ตอนที่ ๖

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน

พระมหาอุปราชาทรงปรึกษากการศึก ยกทัพปะทะทัพหน้าไทย



ตอนที่ ๗

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน



พระนเรศวรทรงปรึกษา

ยุทธวิธีชนะข้าศึก

ตอนที่ ๘

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน

ทัพหลวงเคลื่อนพล ช้างทรงฝ่าเข้าไปในกองทัพข้าศึก



ตอนที่ ๕

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน

ยุทธหัตถีและชัยชนะของไทย



ตอนที่ ๑๐

เนื้อเรื่อง ๑๒ ตอน

ตอนที่ ๑๑

สมเด็จพระนเรศวรทรงสร้างสถูป

ปูนปาเหนือจันทหาร

ตอนที่ ๑๒

สมเด็จพระวันรัตขอพระราชทานอภัยโทษ

คาถา

๑. ผู้แต่งลิลิตตะเลงพ่ายคือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
ทรงมีพระนามเดิมว่า พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าวาสุกรี
ทรงเป็นพระราชโอรสใน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ ๑)
๒. ผู้แต่งลิลิตตะเลงพ่ายได้อุปสมบทที่วัด วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
๓. เรื่องลิลิตตะเลงพ่ายแต่งในสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร. ๓)
ได้จารึกบนหินอ่อนประดับไว้ที่วัด วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)

คาถา

๔. ตะเลงฟ่าย หมายถึง **พม่ามอญแพ้ว** เป็นวรรณคดี **ยอพระเกียรติ**
มีรูปแบบการแต่งคล้ายกลับเรื่อง **ลิลิตยวนพ่าย**
ที่เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่มีชัยต่อล้านนา
๕. ลิลิตสุภาพประกอบด้วย **โคลงและร่ายสุภาพ**
๖. ร่ายสุภาพบังคับวรรคละ **๕** **คำ** จบด้วย **โคลงสองสุภาพ**